

Slutrapport

Ekonomiskt stöd till utvärdering av lokalt brottsförebyggande arbete

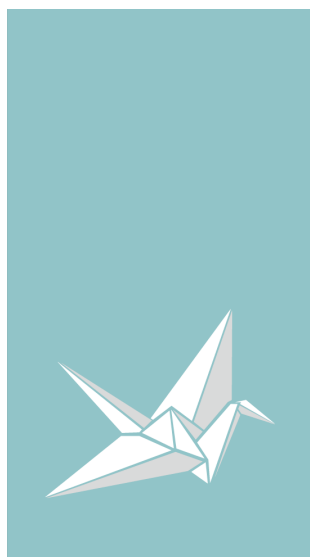
Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har utvärderats med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå).

Brå publicerar ett urval av slutrapporterna på myndighetens webbplats för att sprida kunskap om goda exempel och hjälpa andra aktörer i deras brottsförebyggande arbete. Det här är en sådan rapport.

För sakuppgifter och slutsatser i dessa rapporter står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

Utvärderad med stöd från: **brå**

TRANQUIST
UTVÄRDERING

UTVÄRDERING AV IOGT-NTO FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0

AUGUSTI 2024

Joakim Tranquist

Tranquist Utvärdering

FÖRÄLDRAR
tillsammans | 2.0

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING	3
1.1 IOGT-NTO	3
1.2 IOGT-NTO FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0.....	3
2 UTVÄRDERING AV FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0.....	6
3 OM FÖRÄLDRASKAPSTÖD.....	9
4 RESULTAT FRÅN UTVÄRDERINGEN.....	13
4.1 UPPFATTNINGAR OM FÖRÄLDRASTÖDETS MERVÄRDEN.....	13
4.1.1 BESKRIVNING AV FÖRÄLDRASTÖDET FRÅN IOGT-NTO.....	13
4.1.2 UPPFATTNINGAR HOS SAMVERKANSAKTÖRER.....	14
4.1.3 FÖRÄLDRARS SYN PÅ FÖRÄLDRASTÖDETS GENOMFÖRANDE	18
4.2 FÖRÄNDRINGAR SOM UPPSTÅR SOM FÖLJD AV FÖRÄLDRASTÖDET	20
5 SUMMERANDE KOMMENTAR.....	25
5.1 BAKGRUND TILL FÖRÄLDRASTÖDET	25
5.2 UTMANINGAR ATT ERBJUDA ETT ÄNDAMÅLSENLIGT FÖRÄLDRASTÖD.....	25
5.3 MERVÄRDEN MED IOGT-NTO FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0	26
5.4 FÖRÄLDRASTÖDETS KOPPLING TILL DEN NATIONELLA STRATEGIN	27
5.5 SLUTORD FRÅN UTVÄRDERINGEN.....	28
REFERENSER.....	29

SAMMANFATTNING

Tranquist Utvärdering har på uppdrag av IOGT-NTO och med finansiering från Brottsförebyggande rådet (BRÅ) utvärderat IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö, ett föräldrastöd med särskild inriktning på droger och unga som riktar sig till föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden. Föräldrastödet utgår från att öka kunskap, medvetenhet och engagemang hos föräldrar som annars kan ha svårt att ta del av stödinsatser på grund av rädsla, stigma eller bristande information. Därför erbjuds ett långsiktigt föräldrastöd och föräldranätverk med föräldraträffar, återkommande informations- och dialogmöten mellan föräldrar och myndigheter, stöd vid myndighetskontakter, stödsamtal samt lokalt anpassade aktiviteter utifrån föräldrars behov, önskemål och lokala förutsättningar.

Utvärderingens slutsatser

- Offentliga aktörer uppger att de har svårt att nå vissa grupper, inklusive den svensk-somaliska gruppen, med föräldrastödande insatser. En utmaning är att det finns många insatser för föräldrar, men att dessa inte alltid når ut till alla grupper på grund av bristande tillit och information.
- Föräldrar beskriver ett behov av information om det svenska samhället och om hur de kan utöva sitt föräldraskap på ett sätt som är anpassat till svenska förhållanden.
- IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 beskrivs av offentliga aktörer som ett värdefullt komplement till befintliga insatser genom att framgångsrikt nå den svensk-somaliska gruppen.
- Ett särskilt mervärde skapas genom att föräldrastödet når både kvinnor och män, vilket är positivt då verksamheter som riktar sig till utrikesfödda föräldrar ofta har svårt att nå pappor.
- En gemensam lokal för aktiviteter, som utgår från föreningen IOGT-NTO Regnbåge, och föräldracoacher med stark förankring hos målgruppen skapar legitimitet och förtroende mellan den svensk-somaliska gruppen och offentliga aktörer.
- Föräldrastödet gör att föräldrarna får ökad kunskap om droger, samhällets stödfunktioner och deras rättigheter och skyldigheter som föräldrar. Många föräldrar berättar att de tidigare har varit tveksamma till att söka hjälp från myndigheter. Genom föräldrastödet ökar deras förtroende för dessa instanser, vilket särskilt gäller socialtjänsten och deras arbete med omhändertagande av barn och unga.
- Föräldrarnas föräldraförmåga stärks genom att de får information om tecken på substansbruk och gängkriminalitet samt om strategier för att bemöta deras barn. Föräldrar beskriver en tydligare gränsdragning och i förlängningen en bättre relation till sina barn som de främsta resultaten av föräldrastödet.
- Utvärderingen konstaterar att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 utgör ett komplement till ordinarie föräldraskapsstöd, särskilt genom att erbjuda en arena där offentliga aktörer kan nå ut till en grupp föräldrar som annars är svår att nå.
- Genom sin verksamhet bidrar IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 till ett förstärkt universellt föräldraskapsstöd för föräldrar som offentliga aktörer annars har svårt att nå. Därigenom bidrar föräldrastödet till att främja förutsättningar för jämlik tillgång till föräldraskapsstöd och att förebygga att barn och unga hamnar i gängkriminalitet.

1 INLEDNING

Tranquist Utvärdering har fått i uppdrag av IOGT-NTO att utvärdera den verksamhet som bedrivits i Malmö inom föräldrastödet IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Uppdraget har inneburit att under våren 2024 genomföra en utvärdering med syfte att skapa kunskap och lärande om hur IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö fungerar och vilka effekter som skapas av föräldrastödet. Utvärderingen har finansierats av Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

1.1 IOGT-NTO

IOGT-NTO är en ideell, partipolitiskt och religiöst obunden organisation med rötter i den internationella nykterhetsrörelsen. IOGT-NTO arbetar för att minska alkoholens skadeverkningar i samhället och främja en nykter livsstil. Organisationen är en del av en global rörelse med liknande mål och värderingar.

IOGT-NTO:s verksamhet omfattar både politiskt påverkansarbete och direkt stöd till individer och samhällen. De arbetar aktivt för att påverka alkoholpolitiken genom kampanjer, utbildning och lobbyverksamhet. Förutom politiskt arbete erbjuder IOGT-NTO stöd och resurser till individer som påverkas av alkohol- och drogmisbruk. De driver bland annat kamratstödsverksamhet, där medlemmar och frivilliga hjälper varandra genom självhjälpsgrupper och andra stödformer. Organisationen har även en omfattande ungdomsverksamhet genom sina ungdomsförbund.

IOGT-NTO är engagerad i internationellt arbete genom IOGT International, där de samarbetar med organisationer världen över för att bekämpa alkoholens negativa effekter och främja en hälsosam livsstil. Detta internationella engagemang inkluderar biståndsprojekt i utvecklingsländer, där de arbetar för att stärka lokal kapacitet och medvetenhet kring alkoholens skador.

Genom sina mångfacetterade insatser strävar IOGT-NTO efter att skapa ett samhälle där alkohol inte orsakar skada, och där individer kan leva ett fritt och nyktert liv. Organisationens arbete är grundat i en stark tro på solidaritet, jämlikhet och människors rätt till en hälsosam livsstil.

I Sverige har IOGT-NTO ca 18 000 medlemmar fördelade på 400 lokala föreningar runt om i hela landet. Den största föreningen i Sverige är IOGT-NTO Regnbåge i Rosengård, Malmö med över 300 medlemmar. Det är också en förening där majoriteten av medlemmarna har somalisk bakgrund. Föreningen fokuserar på att erbjuda en trygg och inkluderande miljö för alla, oavsett bakgrund. För att göra detta arrangerar föreningen en rad olika aktiviteter för att engagera medlemmarna, allt från sportevenemang till kulturkvällar och studiecirkel.

1.2 IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0

IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är ett föräldrastöd med särskild inriktning på droger och unga som riktar sig till föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden. IOGT-NTO:s föräldrastöd utgår alltid ifrån en lokal förening, vilket i det här fallet är IOGT-NTO Regnbåge i Rosengård¹.

---

¹ Föreningen har under sommaren 2024 beslutat om namnbyte till IOGT-NTO Knutpunkten.

IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 startade i Malmö, Rosengård och Ronneby under 2020. Sedan 2022 bedrivs verksamheten i Malmö även i Holma/Kroksbäck och har nu ca 450 deltagande föräldrar. Under 2023 har IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 startat upp i Stockholm, Eskilstuna och Jönköping och under 2024 har verksamhet etablerats i Örebro samt Nässjö. IOGT-NTO Föräldrar tillsammans har under fyra år finansierats med anslag från Stiftelsen Ansvar för Framtiden (SAFF). Under 2023 har IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö delfinansierats av Malmö stad genom kommunstyrelsens anslag för projekt och utredningar.

Idén bakom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 kommer ursprungligen av att unga vuxna som tidigare själva använt droger och varit inne i kriminalitet i dialog med IOGT-NTO uttryckte ett stort behov av stöd och hjälp till föräldrar att förstå det svenska samhället, information om vart man vänder sig för att få stöd, råd och hjälp, föräldrarollen och barnuppfostran i Sverige och vad som händer på gatan med droger och kriminalitet.

IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 erbjuder ett långsiktigt föräldrastöd och föräldranätverk med föräldraträffar, återkommande informations- och dialogmöten mellan föräldrar och myndigheter, stöd vid myndighetskontakter, stödsamtal samt lokalt anpassade aktiviteter utifrån föräldrarnas behov, önskemål och lokala förutsättningar. Genom föräldrastödet erbjuds bland annat information om droger, ungas alkohol- och drogvanor, risk- och skyddsfaktorer, psykisk ohälsa, NPF-diagnoser, utanförskap och kriminalitet, samhällsinformation och information vilket stöd som finns att få från samhället och ideburna organisationer. Ambitionen är att detta ska leda till ökad kunskap, medvetenhet och engagemang hos föräldrarna. Tanken är att genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 komplettera kommuners befintliga föräldrastöd och att samverka aktivt med alla positiva krafter som är relevanta för målgruppen. Verksamheten utgår alltid från den lokala IOGT-NTO föreningens samlingslokal.

Idén bakom föräldrastödet utgår från att föräldrars sociala nätverk och tillgången till stöd från andra närstående är en grundläggande skyddsfaktor som har stor betydelse för hur föräldrar uppfattar sitt eget föräldraskap. En stor del av arbetet i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 handlar därför om långsiktigt hållbart stöd till enskilda individer och familjer samt att bygga starka föräldranätverk över tid. Baserat på den värdegrund och vision som IOGT-NTO utgår från är tanken att skapa en gemenskap där många upplever meningsfullhet och sammanhang där självkänsla och att vara en del av en större gemenskap får människor att växa.

Utöver IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har IOGT-NTO Regnbåge också sedan 2022 lagt fokus på familjeverksamhet och generationsöverskridande gemenskap. Detta arbete bedrivs parallellt med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Denna utvärdering som finansierats av BRÅ avser dock endast det föräldrastöd som erbjuds genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0.

Genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 får föräldrar bland annat information om droger, drogtrander, varningssignaler, risk- och skyddsfaktorer och vart föräldrar och unga kan vända sig för att få samhällets stöd och hjälp. Föräldrarna får lära sig hur olika droger ser ut och luktar. Föräldracoacher i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 bjuder in till informations- och dialogmöten med bland annat beroendecentrum, polis och socialtjänst för att bygga förtroende så att föräldrarna vid behov vågar söka hjälp för sina barn. Genom föräldraträffar får deltagarna diskutera frågor som rör

barnuppfostran, föräldrarollen samt tystnadskultur kring missbruk, beroende, NPF-diagnoser och psykisk ohälsa.

Inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 samarbetar IOGT-NTO aktivt med aktörer som kommun, region, Länsstyrelsen, polis, socialtjänst, beroendecentrum, fastighetsbolag och andra idéburna organisationer. Genom samarbete med Länsstyrelsen har även föräldracoacher i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 fått möjlighet att genomgå Länsstyrelsens utbildning MILSA i föräldraskap och psykisk hälsa².

IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 utgår från att skapa ökad kunskap, medvetenhet och engagemang hos föräldrar i den målgrupp som föräldrastödet riktar sig till. I ansökan om finansiering till Malmö stad anges att det är följande mål som gäller för verksamheten:

- Öka kunskapen om droger.
- Öka kunskapen om och bryta stigmat om missbruk, beroende, psykisk ohälsa och NPF-diagnoser.
- Öka föräldraengagemang och interaktion mellan föräldrar och barn.
- Öka kunskapen om samhället, vilket stöd som finns att få vid behov och stärka förtroendet för socialtjänst och myndigheter.
- Öka benägenheten att våga söka stöd hos myndigheter.
- Öka föräldrasamverkan och utöka föräldrarnas nätverk.
- Skapa starka långsiktiga föräldranätverk.

---

² MILSA utbildningsplattform var ett nationellt utvecklingsprojekt till stöd för kapacitetsutveckling inom samhällsorientering och hälsokommunikation. MILSA utbildade samhälls- och hälsokommunikatörer, som är utförare av samhällsorientering, och stödjer även samverkansprocesser och gemensam kunskapsutveckling inom relaterade områden. MILSA ägdes av Länsstyrelsen Skåne (Länsstyrelsen 2018)

2 UTVÄRDERING AV FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0

Tranquist Utvärdering har under våren 2024 haft i uppdrag av IOGT-NTO att utvärdera den verksamhet som bedrivits i Malmö inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Syftet är att skapa kunskap och lärande om hur IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö fungerar och vilka effekter som skapas av föräldrastödet. Utvärderingen har finansierats av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) genom ekonomiskt stöd för utvärdering/uppföljning av brottsförebyggande arbete.

Utvärderingen av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö har ett lärande syfte med fokus på att bidra med kunskap om hur IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 fungerar och vilka effekter som skapas. Det innebär att utvärderingen syftar till att utveckla processer, men även till att sprida kunskap om verkningfulla insatser till en bredare krets utanför det aktuella sammanhanget. Därför har utvärderingen genomförts i formen av en teoribaserad utvärdering som kännetecknas av att använda olika metoder, ett förklarande fokus och en tonvikt på kontextuella faktorer. Detta utgår från den centrala utvärderingsfrågan om vad som fungerar, för vem och under vilka omständigheter³.

Utgångspunkt för utvärderingen har tagits i följande frågeställningar:

- Hur har aktörerna i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 arbetat för att nå en målgrupp som känner oro och/eller rädsla för att söka stöd och hjälp hos myndigheter som tex polis och socialtjänst?
- Hur har aktörerna arbetat för att prata med föräldrar om svåra frågor och/eller tabu som tex missbruk, droger, psykisk ohälsa, diagnoser, tystnadskultur, kriminalitet?
- Hur har aktörerna arbetat för att skapa trygghet och bygga tilltro genom olika aktiviteter anpassade efter målgruppens behov och önskemål.
- Hur har aktörerna i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 arbetat för att stärka föräldrarna i sin föräldraroll och i sitt föräldraskap?
- Hur kan kunskapen om droger, trender, varningssignaler, risk- och skyddsfaktorer, rekrytering, kriminalitet samt vikten av interaktion mellan förälder och barn öka?

Utvärderingen har genomförts enligt en etnografisk ansats, vilket innebär att den huvudsakligen bygger på kvalitativa metoder och utgår från nära interaktion med de studerade populationerna. Etnografi är en forskningsmetod som framför allt utgår från direkt observation och deltagande i den verksamhet som studeras. Denna ansats möjliggör en djupare förståelse för de sociala processer och interaktioner som äger rum⁴. I denna ansats är utvärderarens roll att vara både deltagare och observatör, vilket innebär att hen inte bara tittar på vad människor gör utan också deltar i deras aktiviteter. Detta dubbla perspektiv ger forskaren möjlighet att få insikter som inte skulle vara tillgängliga genom enbart observation⁵.

---

³ Pawson, R & Tilley N (2004) *Realist Evaluation*. New York: Sage.

⁴ Hammersley, M & Atkinson, P (2007) *Ethnography: Principles in Practice*. London: Routledge.

⁵ Spradley, J (1980) *Participant Observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

En central metod i etnografi är följaktligen deltagande observation, där utvärderaren engagerar sig i aktiviteter hos den population som studeras. Detta kan innebära att bo i en viss by, arbeta på en arbetsplats eller delta i sociala evenemang. Utvärderaren samlar löpande in data genom fältanteckningar och intervjuer, vilket skapar en förståelse för det fenomen som studeras⁶. Intervjuer, som är särskilt viktiga i etnografiska studier, kan vara både strukturerade och ostrukturerade. Genom att prata direkt med deltagarna får utvärderaren en djupare förståelse för deras perspektiv och erfarenheter. Det är viktigt att utvärderaren skapar en förtroendefull relation med deltagarna för att få så ärliga och öppna svar som möjligt⁷. Analysen av etnografiska data är en iterativ process som ofta pågår samtidigt som datainsamlingen. Genom att kontinuerligt reflektera över och analysera data kan utvärderaren fördjupa sin förståelse och justera sina frågeställningar vid behov⁸. Etnografisk forskning ställer också höga krav på utvärderarens etiska medvetenhet. Det är viktigt att informera deltagarna om studiens syfte och att få deras samtycke. Utvärderarens närvaro kan påverka deltagarnas beteende och därför måste utvärderaren löpande reflektera över sin egen roll och hur den kan påverka resultaten⁹.

Utifrån den etnografiska ansatsen har utvärderingen av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 genomförts genom flera olika metoder för datainsamling, vilket bland annat innefattar följande:

- Dokumentstudier där tillgängligt underlag avseende IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har sammanställts och analyserats.
- Deltagande observationer har genomförts vid flertalet aktiviteter som arrangerats inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 under våren 2024. Exempel på aktiviteter där utvärderaren deltagit är informationskvällar med olika teman i både Rosengård och Holma/Kroksbäck, fotbollsturnering med pappor och unga, informationsträff för mammor och föreläsningar.
- Återkommande samtal med företrädare för IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 Malmö. Detta innefattar projektledare samt de två föräldracoacher som engagerats för att arbeta med föräldrastödet. Dessa samtal har förts enskilt samt i grupp och har ägt rum vid flertalet tillfällen under utvärderingen.
- Intervjuer och samtal med företrädare för IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 Örebro, i samband med en aktivitet i Malmö med dessa medverkade.
- Intervjuer och samtal med samverkansaktörer som engagerats i arbetet med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Detta avser både samtal i samband med aktiviteter och föräldraträffar inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 och enskilda intervjuer via telefon och Teams. Aktörer som vidtalats är områdespolisen (7 personer), Maria Malmö, dialogsociologer inom Malmö stad samt ansvariga för Uppsök Ung Malmö.
- Intervjuer och samtal med personer som haft anknytning till Föräldrar tillsammans 2.0 och som kunnat resonera kring verksamheten. Aktörer som vidtalats är Länsstyrelsen Skåne, ansvariga för föräldraskapsstöd i Malmö stad (2

---

⁶ Emerson, R M & Fretz, R I & Shaw, L L (2011) *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Chicago: University of Chicago Press.

⁷ Bernard, H R (2011) "Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches". I: *American Journal of Industrial and Business Management*. Vol. 9 (11).

⁸ Strauss, A. & Corbin, J (1998) *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. New York: Sage Publications.

⁹ Glesne, C & Peshkin, A (1992) *Becoming qualitative researchers: An introduction*. White Plains: Longman.

personer), politiskt ansvariga från Arbetsmarknadsavdelningen i Malmö stad, Narkotikapolitiskt center samt SVT:s kriminalreporter med inriktning på organiserad gängbrottslighet.

- Intervjuer och samtal med aktörer i samband med aktiviteter som genomförts inom ramen för IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Detta gäller föreläsare som engagerats, men även organisationer som till exempel Noaks Ark Mosaik.
- Samtal med föräldrar och ungdomar som deltagit vid de aktiviteter som arrangerats under tiden då utvärderingen genomförts. Detta har skett i form av samtal i samband med deltagande observationer då utvärderaren deltagit. Information om utvärderingen och syftet med utvärderingen har hela tiden lämnats.
- Särskilda fokusgrupper med föräldrar har genomförts vid två tillfällen. Vid första tillfället medverkade 11 personer, varav 6 kvinnor och 6 män. Vid det andra tillfället medverkade 15 personer varav 7 kvinnor och 8 män. Vid fokusgrupperna har det funnits tolk för att underlätta diskussionen som utgått från övergripande frågeställningar om deltagarnas uppfattning om IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0.
- Enskilda intervjuer med 6 personer, varav 4 kvinnor och 2 män, som haft erfarenhet av stödsamtal med föräldracoach från IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0
- En enkätundersökning som genomförts i samband med aktiviteter inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 samt de fokusgrupper som genomförts inom utvärderingen. Totalt har 41 personer besvarat enkätfrågorna som bestod av både flervalfrågor samt fritextfrågor. Vid analysen av enkätresultaten visade det sig svårt att använda fritextsvaren på grund av stort bortfall samt otydligheter i hur frågorna besvarats. I utvärderingen redovisas därför endast delar av resultaten som bedömts mer tillförlitliga.

3 OM FÖRÄLDRASKAPSSTÖD

Föräldraskapsstöd är insatser, aktiviteter och verksamheter som riktas till föräldrar för att stärka föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn. Det kan handla om att ge föräldrar kunskap om barnets rättigheter, hälsa och utveckling och om att stärka föräldrars relation till varandra eller deras sociala nätverk¹⁰.

Syftet med föräldraskapsstöd är att främja barns hälsa och utveckling och målsättningen på nationell nivå är att alla föräldrar ska erbjudas stöd under barnets hela uppväxt. Undersökningar visar att föräldrar har störst behov av stöd när barnen är i tonåren, samtidigt som stödutbudet då är som minst. En god relation mellan barn och föräldrar bidrar till goda förutsättningar för barnets utveckling. Stöd i föräldraskapet är därför en av de viktigaste insatserna samhället kan erbjuda för att undvika ojämlikhet och negativ utveckling för barn och unga.

Enligt barnkonventionen, som sedan 2020 är lag i Sverige, är föräldrar ansvariga för barns (0–18 år) uppföstran och utveckling. De förväntas tillgodose barnets grundläggande behov och rättigheter. Samtidigt finns det en samhällelig skyldighet att stötta dem i föräldrarollen, vilket innebär att det finns ett frivilligt erbjudande om föräldraskapsstöd¹¹. Det ses som en viktig tidig insats med syfte att främja hälsa och positiv utveckling bland barn genom stärkt föräldraförmåga. Stödet avser dels att öka kunskapen om barns rättigheter, hälsa och utveckling, dels att stärka föräldrars relation till varandra, deras sociala nätverk och deras barn.

En av de viktigaste skyddsfaktorerna i ett barns liv är en god relation till en eller flera föräldrar. Det möjliggör för barnet att ha någon att prata med om sin situation eller sina känslor, vilket främjar förutsättningarna för en god utveckling och minskar risken för flertalet hälsoproblem och riskbeteenden. Målet är att stödet ska vara jämlikt, jämställt och erbjudas till alla föräldrar under hela barnets uppväxt. En god familjemiljö med föräldrar som förmår att förmedla såväl värme som ramar stärker förutsättningarna för barn att utveckla många grundläggande sociala färdigheter.

En stärkt föräldraförmåga och ett skärpt föräldraansvar är också en viktig prioritering för regeringen, vars strategi är att kommuner och regioner ska utveckla sitt arbete med föräldraskapsstöd¹². Det har därför tillsatts medel i avsikt att bidra till en ökad och mer jämlik tillgång till stödet, men även för att minska risken att barn dras in i kriminalitet genom föräldraskapsstöd med ett specifikt brottsförebyggande fokus. Att vara förälder kan vara utmanande och därför framhålls vikten av att förse föräldrar med lämpliga verktyg och ett lämpligt stöd¹³.

Stödet i föräldraskapet utgår främst från befintliga strukturer och arenor som till exempel mödra- och barnhälsovård, öppen förskola, familjecentraler, skolans elevhälsa, socialtjänstens öppna verksamhet, familjerätt, familjerådgivning och det utbud av stöd som studieförbund och ideella organisationer erbjuder. I arbetet med att utveckla föräldraskapsstödet finns många aktörer på olika nivåer med ansvar och möjligheter.

---

¹⁰ Se t ex Socialdepartementet (2018) *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. S2018.013; Länsstyrelsen i Örebro län (2023) *Att lyckas med föräldraskapsstödjande arbete – Ett metodstöd för kommuner*. 2023;5.

¹¹ Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. SFS 2018:1197.

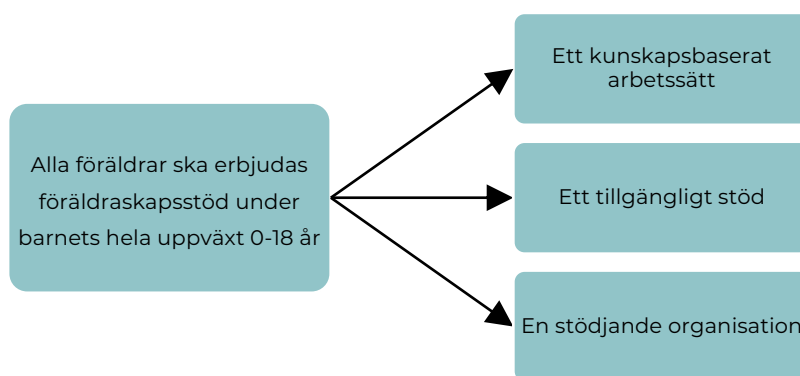
¹² Socialdepartementet (2023) *Uppdrag att betala ut och följa upp statsbidrag för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser*. S2023/02124.

¹³ RISE (2021) *Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?* Stockholm: RISE.

För att bidra till detta arbete har en nationell strategi för föräldraskapsstöd tagits fram¹⁴. Tanken är att denna strategi ska fungera som ett grundläggande ramverk för föräldraskapsstödet samt ge inspiration i de olika aktörernas arbete. I strategin summeras de olika aktörernas roller på följande sätt:

- **STATEN:** Alla myndigheter och andra organ har ett ansvar att fullfölja de förpliktelser som Sverige har tagit på sig genom att ansluta sig till barnkonventionen. Det innebär att statliga myndigheter har ansvar för att, inom sina befogenheter, tillgodose och säkerställa barns rättigheter enligt de internationella åtaganden som finns.
- **REGIONER:** Regioner som är sjukvårdshuvudmän har ansvar för mödra- och barnhälsovården och har genom överenskommelse med staten ansvar för att bedriva föräldrautbildning under perioden kring barnets födelse. Mödra- och barnhälsovården fyller en viktig funktion i att ge stöd till föräldrar under graviditeten och spädbarnstiden. Genom mödra- och barnhälsovården erbjuds ofta blivande och nyblivna föräldrar föräldrautbildning och individuellt stöd.
- **KOMMUNER:** En betydande del av det föräldrastödjande arbetet som bedrivs i kommunerna utgår från socialtjänsten, som till exempel socialtjänstens öppna verksamhet, familjerådgivning och föräldraskapsstödsprogram. Även förskolan och skolan, som möter alla barn och föräldrar, är en viktig arena för det universella föräldraskapsstödet.
- **CIVILSAMHÄLLET:** Det civila samhället har stor betydelse för att stärka barns rättigheter och stödet i föräldraskapet. Erbjudande om stöd från organisationer inom det civila samhället kan utgöra ett viktigt komplement till det som offentliga aktörer kan erbjuda.

Den nationella strategin för föräldraskapsstöd innehåller tre målområden, vilka utgör grund för att uppnå målsättningen om att alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt.

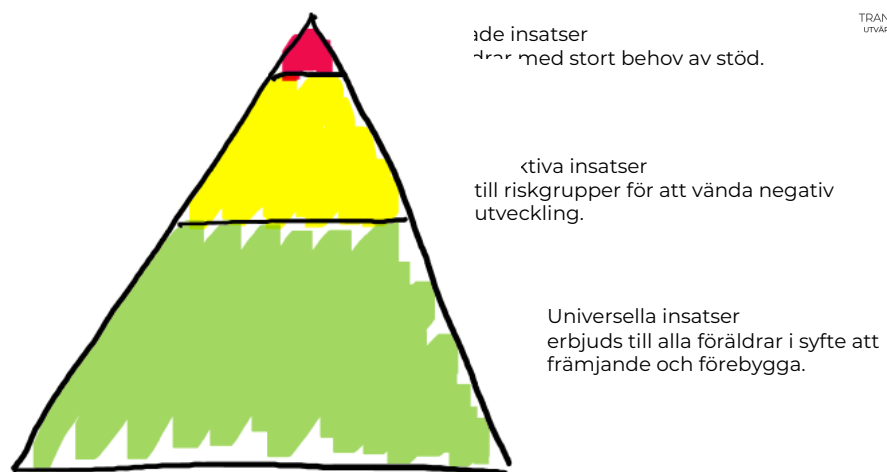

För att arbetet med föräldraskapsstöd ska fungera så bra som möjligt och leda till de effekter som önskas bör det baseras på bästa tillgängliga kunskap. Vidare ska föräldraskapsstödet bör kännetecknas av låga trösklar till stöd, att variationen av insatser är stor samt att stödet erbjuds på många olika arenor och mötesplatser. Föräldrar har olika behov, möjligheter och förutsättningar vilket behöver avspeglas i

¹⁴ Socialdepartementet (2018) *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. S2018.013

de insatser som erbjuds. Avslutningsvis behöver föräldraskapsstödet organiseras på ett stödjande och effektivt sätt på nationell, regional och lokal nivå för att det ska bli ett strukturerat, uthålligt och långsiktigt arbete. Det behövs en tydlig kedja av ansvariga aktörer för föräldraskapsstödet på varje nivå.

Föräldraskapsstöd ses som en bas för det främjande och förebyggande arbetet och ska erbjudas på alla nivåer; universellt till alla föräldrar, selektivt till grupper i risk och indikerat till individer med tydliga tecken på ohälsa eller problem. Grunden för föräldraskapsstödet bör utgöras av universellt stöd, vilket ofta illustreras genom preventionspyramiden¹⁵.

Fördelen med universellt föräldraskapsstöd är att en liten insats till många har större preventiv effekt än stora insatser till få där problem redan uppstått. Samtidigt kan deltagandet främja och stärka föräldraförmågan och därigenom sänka tröskeln för att, vid behov, delta i riktade stödinsatser. Det kan också förklaras av att en mindre insats till många ofta har större effekt på folkhälsan än en större insats som ges till få (den preventiva paradoxen). Trots kunskap om riskfaktorer för ohälsa och/eller problembeteenden på alltifrån individ- till samhällsnivå¹⁶ är det svårt att veta vem som är eller kommer drabbas. Universella insatser kommer per automatik även nå individer med låg risk och har därför förutsättningar att generera ett större avtryck på befolkningsnivå än enbart riktade insatser. Däremot bör även universellt stöd anpassas och doseras efter behov för att nå grupper eller områden i samhället där riskfaktorer är mer vanliga och behovet större (såsom grupper och områden med lägre socioekonomi). Detta perspektiv benämns **proportionell universalism**¹⁷.

En utmaning med föräldrastödsarbetet är att utbudet av universella insatser ofta får ge plats för riktat stöd vilket kan anses problematiskt utifrån preventionstriangeln. Det innebär såväl ökat mänskligt lidande som ökade samhällskostnader då kostnaderna för insatser ökar ju högre upp de finns i preventionspyramiden. En ytterligare utmaning kring föräldraskapsstöd är en bristande tillgänglighet där det i den nationella strategin för föräldrastöd konstateras att tillgängligheten till framför allt universellt stöd behöver

¹⁵ Kearney, C A & Graczyk, P (2014) "A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism". I: *Child & Youth Care Forum*. Vol 43(1), 1–25.

¹⁶ RISE (2021) *Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?* Stockholm: RISE.

¹⁷ Folkhälsomyndigheten (2022) *Stödja ett fortsatt utvecklingsarbete i barnhälsovården. Återredovisning av regeringsuppdrag*.

förbättras jämfört med i dag. Stödet bör kännetecknas av låga trösklar till stöd, att variationen av insatser är stor samt att stödet erbjuds på många olika arenor och mötesplatser.

Föräldraskapsstöd skapar en skyddsfaktor som kompenserar för många olika typer av problematik. Universellt föräldraskapsstöd som enskild insats har förutsättningar att främja hälsa och fungera förebyggande mot flera problemområden samtidigt, t ex psykisk ohälsa, substansbruk, skolmisslyckande, utanförskap och kriminalitet¹⁸.

Många studier av föräldraskapsstöd pekar samtidigt på att arbetet med föräldraskapsstöd brister i tillgänglighet för flera målgrupper, särskilt när det gäller universella förebyggande insatser. Detta gäller i synnerhet utrikesfödda föräldrar som inte beskrivs ta del av arbetet i önskvärd utsträckning. Utmaningar handlar ofta om att det finns utestängande mekanismer som gör att utrikesfödda inte tar del av insatserna i samma utsträckning som svenskfödda. En aspekt kring tillgängligheten som ofta lyfts är under vilka förutsättningar som de föräldraskapsstödjande aktiviteterna erbjuds. Vikten av att arbeta med kulturanpassning i föräldrastöd finns tydligt beskriven i forskning, till exempel från det arbete som under flera år bedrivits i Borlänge och som lyfts fram av Socialstyrelsen. Från denna forskning summerar Osman¹⁹ behoven på följande sätt:

”Det kulturanpassade föräldrastödsprogrammet bidrog till att föräldrarna ökade kunskapen om samhällets förväntningar på föräldrarollen i det nya landet. Det bidrog också till att de modifierade sin föräldraorientering och föräldrastilar. Det kulturanpassade föräldrastödsprogrammet förbättrade föräldrarnas psykiska hälsa samt tilltro och kompetensförmåga i föräldraskapet, även reducerade barnens beteende problem. När föräldrastödsprogram ska erbjudas föräldrar som har migrerat från länder med annan kultur än det nya hemlandet kan det vara betydelsefullt att ta hänsyn till deras specifika behov samt att inkludera kultursensitivitet i programmet. Ett sådant tillvägagångssätt kan öka engagemang, närvaro och acceptans för föräldrastödsprogram bland grupper som annars kan vara svåra att nå med detta stöd”.

Ett erbjudande om stöd behöver uppfattas som relevant och vara praktiskt möjligt för föräldern att ta emot, något som ibland kan innebära att stödet behöver anpassas både efter barns och föräldrars särskilda behov. Att förbättra tillgängligheten till föräldraskapsstöd så att det når fler grupper förväntas främja såväl jämställdhet och jämlikhet som den jämlika hälsan.

---

¹⁸ RISE (2021) *Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?* Stockholm: RISE.

¹⁹ Osman, F (2017) *Ladnaan. Utvärdering av ett kulturellt anpassat föräldrastödsprogram till somaliskt födda föräldrar* [Doktorsavhandling, omfattande sammanfattning]: Karolinska institutet; 2017.

4 RESULTAT FRÅN UTVÄRDERINGEN

Tidigare beskrevs att utvärderingen av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 framför allt baseras på en stor mängd samtal med olika personer som i olika roller varit berörda av den verksamhet som bedrivits. När intrycken från samtalen summeras är det en i många avseenden positiv bild som förmedlas av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 från såväl berörda aktörer som från föräldrar som tagit del av föräldrastödet.

I ett övergripande perspektiv är IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 att betrakta som en universell insats som riktar sig till en grupp föräldrar som annars inte nås av ordinarie insatser inom det offentliga systemet. Under arbetet med utvärderingen är det några särskilda teman som utkristalliserats när det gäller de mervärden som IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 bidrar med. Det handlar särskilt om samhällsinformation, stärkta nätverk och aktiviteter som i förlängningen bidrar till en stärkt föräldraförmåga genom ökad kunskap om droger och föräldraskap i Sverige. Generellt beskriver berörda aktörer att de når ut till fler personer än vad de annars hade gjort och föräldrar beskriver att de får bättre förutsättningar för sitt föräldraskap. Framgångsfaktorer som beskrivs utgår i första hand från föreningen IOGT-NTO Regnbåge, föräldracoacherna och den gemensamma lokalen som aktiviteterna utgår från. I redovisningen nedan kommer resultat från utvärderingen att presenteras utifrån dessa mönster.

4.1 Uppfattningar om föräldrastödets mervärden

IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är ett drog- och brottsförebyggande föräldraskapsstöd med särskild inriktning på unga, alkohol och droger och kriminalitet som riktar sig till föräldrar i socioekonomiskt särskilt/utsatta områden. I framställningen nedan presenteras uppfattningar hos olika aktörer om hur föräldrastödets fungerar.

4.1.1 Beskrivning av föräldrastödet från IOGT-NTO

I samtal med personer från IOGT-NTO som är engagerade i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 Malmö beskrivs att föräldrastödet huvudsakligen utgår från tre delar: föräldraträffar, informations- och dialogmöten samt stödsamtal och stöd vid myndighetskontakter. Föräldrastödet initierades av att unga vuxna som tidigare själva använt droger och varit inne i kriminalitet påtalade för IOGT-NTO att det fanns ett stort behov av hjälp till föräldrar att förstå det svenska samhället och information om vart man vänder sig för att få stöd och råd. Detta behov gällde generellt för frågor kring etablering i det svenska samhället, men IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 inriktas på stöd vid alkohol- och drogrelaterade problem hos barn och unga. Detta relaterar till IOGT-NTO:s värdegrund med en kärna som utgår från substansbruk och de samhälleliga konsekvenserna av detta. Fokus ligger på att genom de tre benen stärka föräldraförmågan hos föräldrar som framför allt, men inte uteslutande, invandrat till Sverige från Somalia.

I beskrivningarna poängteras att arbetet i IOGT-NTO alltid utgår från en lokal förening. När det gäller IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö handlar det om föreningen IOGT-NTO Regnbåge i Rosengård. Med föreningen som bas för arbetet finns det sedan föräldracoacher som leder och planerar arbetet med föräldrarna inom ramen för IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Detta arbete måste också anpassas till lokala förutsättningar, vilket gör att aktiviteterna i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 blir beroende av den lokala strukturen samt förutsättningarna för föreningens medlemmar. De intervjuade nyckelpersonerna trycker på att insatser i en social utsatt kontext

behöver adressera en komplex situation hos de berörda familjerna, men även en utbredd informationsbrist om och misstro mot de offentliga aktörerna. Målgruppens bristande förtroende och en ömsesidig kunskapsbrist återkommer ofta. Eftersom utgångspunkt tas i brist på tillit poängteras också vikten av att utvecklingen av insatser sker utifrån målgruppens upplevda behov, och inte utifrån ett systemperspektiv med antaganden om gruppens utmaningar.

Kärnan i arbetet beskrivs således ligga i en förening, en lokal och föräldracoacher med ansvar för arbetet. Detta innebär också att det i viss mån är svårt att avgränsa arbetet i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 från övrig verksamhet i IOGT-föreningen, eftersom insatserna ofta bedrivs sammanflätade med andra aktiviteter. Det har varit en utmaning för arbetet med utvärderingen att särskilja aktiviteter i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 från det övriga familjeorienterade arbetet i föreningen, men för genomförandet av föräldraskapsstödet beskrivs det i många avseenden som en styrka att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är integrerat i föreningens bredare arbete. Att arbetet utgår från föreningens verksamhet kommer att även att återkomma som en framgångsfaktor i redovisningen. I samtal med personer inom IOGT-NTO beskrivs en styrka med anknytningen till föreningen särskilt vara att det finns en långsiktighet i den bakomliggande strukturen. Det görs jämförelser med de ofta kortsiktiga projekt som riktas till målgruppen för IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. En ytterligare styrka är att föreningen i sig riktar sig till både kvinnor och män. Ofta beskrivs verksamheter som riktar sig till utrikesfödda föräldrar ha särskilt svårt att nå berörda pappor, men kopplingen till föreningen beskrivs göra att insatser automatiskt når både kvinnor och män. Även detta ska vi återkomma till som en särskild framgångsfaktor.

Sammantaget lyfter personal inom IOGT-NTO fram den uppsökande dimensionen i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 som en av de främsta framgångsfaktorerna: *"Vi når de som är svårast att nå"*. Avgörande för detta är den förankring och förtroende som kommer av att föräldracoacherna inom Föräldrar tillsammans är uppvuxna på området (Rosengård) och har en stark anknytning till gruppen, som i det här fallet är den svensksomaliska gruppen. Ett av de viktigaste resultaten som lyfts fram från verksamheten är att IOGT-NTO genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 nått en stor grupp, ca 450 föräldrar, som de menar annars inte skulle ha tagit del av det universella föräldraskapsstöd som erbjuds. *"Ska man nå de som har lågt förtroende måste det vara på deras villkor"*, är en kommentar som utgår från den behovsstyrning som beskrivs känneteckna IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Utgångspunkt tas i ett behov av generell samhällsinformation med inriktning för föräldrars rättigheter och skyldigheter i Sverige, men tonvikt ligger på upplysning och stärkande av föräldraförmågan i förhållande till en ökad droganvändning bland barn och unga: *"IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är en grund där man kan docka på andra saker, men det finns en tydlig profil mot drog- och brottsförebyggande arbete"*.

4.1.2 Uppfattningar hos samverkansaktörer

Att offentliga aktörer har svårt att hitta och nå ut till vissa grupper, och specifikt den svensk-somaliska gruppen, med sina insatser bekräftas återkommande i samtal med de olika aktörer kring IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 som vidtalats i utvärderingen. En utgångspunkt i många av dessa samtal är att det finns en flora av olika insatser för föräldrar, men att utmaningen är att alla grupper inte nås av de erbjudanden som finns. En företrädare för Malmö stad konstaterade följande:

"Föräldraskapsutbildningar – vi har det och de är tillgängliga för alla, men alla hittar inte dit. Samtidigt måste vi nå de som har behov av det. (...) Vi har egna insatser som riktar sig mycket till barn och unga, men vi saknar på ett tydligt sätt ett arbete mot föräldrar. Vi når de resursstarka, men de som behöver det mest når vi inte".

Forskning visar att det är svårt att rekrytera just föräldrar med utländsk bakgrund till föräldrastödsprogram. Detta förklaras vanligen med att föräldrastödsprogram riktar sig till föräldrar som behärskar det svenska språket samt att de har utvecklats och utformats utifrån en majoritetskultur²⁰. De erfarenheter som rapporteras från berörda aktörer kring IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 går i samma riktning. Ett tema i dialogen handlar om att det finns en brist på kunskap hos målgruppen om de insatser som finns, men framför allt en bristande tillit till de aktörer som verkar inom de ordinarie strukturerna.

"Det är en brist att vi inte når vissa grupper av föräldrar som inte identifierar sig med de aktörer som traditionellt erbjuder föräldraskapsstöd".

Som kontrast till ordinarie insatser är en av de främsta framgångsfaktorer som återkommande lyfts med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 att de når den svensk-somaliska gruppen som många av de tillfrågade aktörerna beskriver som särskilt svårt att nå. En person med omfattande erfarenhet av målgruppen beskriver i detta perspektiv IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 på följande sätt:

"Man har byggt upp en verksamhet där man får folk att komma, vilket är fantastiskt med tanke på den här gruppen. Det finns någon anledning att människor inte dyker upp och där har Föräldrar tillsammans 2.0 lyckats hitta lusten att komma och vara väldigt delaktig. (...) Det är inte IOGT-NTO:s roll att vara behandlare, men de har en jätteviktig roll i det tillitsskapande som gör att människor kommer. Att lyfta vad deras behov är, att hjälpa folk att hitta sin plats i de här frågorna".

Det är flera personer som tryckt på IOGT-NTO:s roll som just möjliggörare av universella insatser i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0, som senare kan leda till riktade insatser för de föräldrar som har behov av detta. Vid en av de aktiviteter som anordnades under våren tillfrågades en av de inbjudna talarna om dennes bild av utmaningarna för målgruppen. I resonemanget poängterades att personer i den svensk-somaliska gruppen ofta saknar kunskaper om vad som gäller i det nya landet. Han beskrev återkommande utmaningen med att de offentliga aktörerna inte lyckas nå alla, inte minst som följd av gruppens utbredda misstro mot de olika aktörerna.

"Det är så många grupper man inte når för att de inte är en del av systemet. Det finns en misstro mot systemet och aktörerna försöker nå dem på fel sätt".

Återkommande beskrivs att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 bidrar till att skapa en legitimitet för de offentliga aktörerna, särskilt genom föräldracoacherna och den

---

²⁰ Jfr Osman, F (2015) *Somali-born parents' experiences and needs for parenting support programmes*. The 12th Somali Studies International Association Congress in Helsinki, Finland, 19–23 August 2015.

gemensamma lokalen. Att på detta sätt bidra till att aktörerna når ut till den svensk-somaliska gruppen, som har ett stort behov av korrekt samhällsinformation, är en av de centrala framgångsfaktorer som förmedlas.

"Det är ganska isolerad grupp i Sverige som har haft svårt att integrera sig i landet. Det gör det desto viktigare att man hittar vägar... Om det är språkförbistring, så behöver man nå ut till dem. Därför är det viktigt med organisationer som når den gruppen ändå. Där kan personer få hjälp att tolka det svenska samhället genom representanter som förstår svensk förvaltning."

Bristen på information leder ofta till en stor oro hos föräldrarna. Återkommande under utvärderingen har det refererats till den desinformation som spridits om den svenska socialtjänsten i förhållande till omhändertagande av barn. I en rapport från Försvarshögskolan beskrivs att det har funnits väldigt få motkrafter i förhållande till den desinformation och de narrativ som har främjats och spridits internationellt²¹. I rapporten konstateras att arbetet mot desinformation därför måste kombineras med förebyggande arbete mot de underliggande faktorer som gör att den form av kampanjer får spridning, vilket bland annat handlar om förtroendeskapande åtgärder och ökad kunskap om de konfliktytor som finns i relation till olika värderingar. Under arbetet med utvärderingen har det återkommande refererats till IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 som en sådan förtroendeskapande insats. Genomgående beskrivs att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har möjliggjort att relevanta aktörer vid informationsträffar har fått möjlighet att möta föräldrar och informera om myndigheternas arbete.

"Som jag ser det är att... Personer som inte kan svenska, det blir ett sätt att nå ut till grupper som har barn i de här miljöerna. Att hantera deras oro. (...) Att länka samman olika aktörer genom gräsrotter och sprida information till människor som inte kan ta till sig allt som händer. (...) Genom IOGT-NTO kunde människor ta till sig information på ett bättre sätt. (...) Om man inte har språket med sig blir man mer beroende av det egna språkets medieplattformar."

Sammantaget beskriver olika aktörer – framför allt polisen och socialtjänsten – att IOGT-NTO som civilsamhällesaktör har kunnat svara upp för och förklara myndigheternas uppdrag och deras arbete. Avgörande för detta beskrivs vara att föräldracoacherna besitter flera kompetenser som genom sin förankring i gruppen har kunnat fungera som en länk mellan föräldrarna och de offentliga aktörerna.

"Det jag har sett är att de fungerar som den där bryggan. De har coacher som har en fot i det svenska samhället, men har en fot kvar i den somaliska gruppen. Att fungera som bryggan mellan..., att bygga tillit mellan olika grupper är viktigt"

Sammantaget beskrivs ett behov av en universellt föräldrastödande insats som utgår från att det finns många aktörer som inte hittar fram till föräldrar i alla utsatta grupper.

---

²¹ Ranstorp, M & Ahlerup, L (2023) *LVU-kampanjen. Desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer*. Stockholm: Försvarshögskolan.

Det gör också att det finns en kunskapsbrist om det svenska samhället, inte minst när det gäller föräldraskap i Sverige. Detta medför ett behov av särskilda universella insatser för föräldrar i den svensk-somaliska gruppen, det som tidigare benämndes **proportionell universalism**. Sådana insatser kan och behöver då möjliggöras av organisationer som kan vara en förtroendeskapande brygga mellan aktörerna och föräldrarna. En av de återkommande synpunkterna som förmedlats av olika aktörer är att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har gjort att det skapats en tillit till de aktörer som bjuds in, vilket lägger grunden till en annan relation mellan parterna. Grunden för detta beskrivs ligga i att aktörerna bjuds in av föräldracoacherna till föreningens lokal, vilket skapar ett förtroende i mötet som annars ofta saknas. En person som representerar socialtjänsten i Malmö stad uttrycker sig på följande sätt:

"Det bygger på att vi blir inbjudna. Det signalerar att deras förening litar på de här personerna, att det blir positivt. (...) Nu börjar man lära känna varandra, vi börjar höra hemma där."

Styrkan i den roll som IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har som intermediär i detta avseende har särskilt beskrivits av områdespolisen, som har intervjuats vid flera tillfällen. Vid ett informationstillfälle i Holma/Kroksbäck, då de informerade om narkotika och om särskilda aktiviteter i Malmö kring Eurovision och koranbränning, beskrev områdespolisen det specifika värdet av att det finns en förening i grunden och att det är föräldracoachen som bjuder in till informationsträffar.

"Vi har varit på föräldramöten i skolan, då kommer de fyra personer. Om MKB²² bjuder in till boendemöte kan de bjuda 100 och det kommer 10. Vi är inte vana vid att det kommer så många som det gör här... Vi vill gärna komma i kontakt med fler grupper. Det går inte att bygga upp det här från scratch, man måste bygga på det som finns".

De tillfrågade poliserna beskriver samstämmigt att de genom samarbetet med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 når föräldrarna med samhällsinformation om till exempel lagar och samhällsutveckling som de annars bara får indirekt via andra mediekkanaler. Detta beskrivs leda till en minskad desinformation i samhället. *"Det behöver finnas en mellanlänk, som får dem att komma"*. Samma resonemang förs i samtal med en företrädare för Maria Malmö, en öppenvårdsmottagning för ungdomar med problem med alkohol eller droger. Hon beskriver att hon genom samarbetet med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 får en möjlighet att komma ut och informera personer/vuxna som hon annars inte hade fått träffa.

"Samarbetet med föräldracoachen gör att vi kan nå ut. IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 blir mellanhanden för att få tillgång till de vuxna som man inte når när man går ut på skolor och informerar vid föräldramöten. De kommer vanligen inte under de förutsättningarna".

Sammantaget är det tydligt att de tillfrågade aktörerna uppfattar att föreningen IOGT-NTO Regnbåge genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 blir en mellanhand för att nå vuxna och deras barn som man annars inte når. Detta beskrivs som avgörande

---

²² MKB Fastighets AB (MKB) är Malmö kommuns bolag för bostadsförsörjning.

eftersom det anses saknas en grundläggande kunskap om frågor som rör till exempel droger och föräldraskap i Sverige.

4.1.3 Föräldrars syn på föräldrastödets genomförande

Under arbetet med utvärderingen har samtal förts – enskilt och i grupp – med en stor mängd föräldrar som på olika sätt deltagit vid aktiviteter som anordnats genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Det finns en stor samstämmighet i den bild som förmedlas av föräldrar som på olika sätt vidtalats under utvärderingen. Det är också en bild som i stort överensstämmer med de vidtalade aktörernas uppfattningar. Genomgående i samtalen poängteras att det finns en stor brist på information om det svenska samhället och en brist på tillit till de offentliga aktörerna.

"Vi som har kommit från utlandet har kommit till ett system som vi inte förstår. Vi är utsatta, vi vet inte vilka gränser som gäller. (...) Vi behöver lära oss att det är positivt att söka hjälp".

Just behovet av att få tillgång till korrekt och tillförlitlig information om svenska lagar och regler, inte minst när det gäller föräldraskapet är något som löper som en röd tråd i föräldrarnas berättelser. I detta perspektiv är föräldrarna mycket positiva till informationsträffar där de får möjlighet att föra dialog med och få information från olika aktörer som polisen, tullen och socialtjänsten. En tydlig mekanism som skapar förutsättningar för ett förtroendeskapande möte mellan föräldrarna och offentliga aktörer är föräldracoachernas roll. En förälder poängterar vikten av denna förankring på följande sätt: *"När (föräldracoachen) bjuder in motiverar det vad det skulle handla om".* En annan förälder summerade att: *"Det känns tryggare när (föräldracoachen) bjuder in".*

Den andra faktor som beskrivs som avgörande är föreningen IOGT-NTO Regnbåge och den gemensamma lokal som utgör grunden för de aktiviteter som genomförs. En person med framträdande ställning i gruppen beskriver just lokalen som viktig och att det är avgörande att ha en samlingsplats som man kan utgå från i mötet med de olika aktörerna. Många av föräldrarna betonar särskilt vikten av att det är en trygg plats dit målgruppen även annars kommer för att umgås som en del av föreningens ordinarie aktiviteter. *"Grunden är i platsen vi kommer till. Vi känner oss trygga, vi blir glada."* På det sättet beskriver både aktörer och föräldrar föreningen och lokalen som en plattform som skapar en plats dit aktörerna kan komma och möta målgruppen. Detta beskrivs bland annat på följande sätt:

"Vi kommer hit för att träffas, spela, lyssna på nyheter. Vi är beroende av den här platsen. Om det händer något i världen då kontaktar vi varandra här."

"Jag kan ta mina barn till ett ställe där vi blir ett folk. Det finns inga platser där det bara är vi. Samma hudfärg, samma språk, samma rötter. Att få information från polisen här är viktigt för att få kunskap så att jag kan förebygga."

Att informationsträffar och aktiviteter erbjuds i föreningens lokal beskrivs följaktligen skapa en särskild trygghet som skapar förutsättningar för förtroendefulla möten. Det skapas således en ökad tillgänglighet till de föräldrastödjande aktiviteterna genom att de förläggs till de arenor där målgruppen möts och känner sig trygga. Tillgängligheten beskrivs även öka genom att aktiviteterna arrangeras på tider när det passar

föräldrarna, d v s kvällar och helger. Detta beskrivs som ett stort mervärde av föräldrarna. Även aktörerna beskriver detta som en viktig aspekt, men beskriver det även som en utmaning då aktiviteterna utförs på tider utanför ordinarie kontorstid.

Det kan följaktligen konstateras att både föräldrar och olika aktörer tillskriver föreningen och lokalen stort värde i sammanhanget. En särskild styrka som förmedlas är att föreningen med sina riktar sig till både kvinnor och män. Ofta beskrivs att verksamheter som riktar sig till utrikesfödda föräldrar har svårt att nå pappor, men kopplingen till föreningen beskrivs göra att insatser automatiskt når både kvinnor och män. En av de vidtalade aktörerna konstaterade att: *"Det som var överraskande var att det var så mycket pappor. Det var glädjande att se, alltför ofta är det mest mammor"*.

Vid de deltagande observationer som genomförts under utvärderingen har det tydligt framkommit att det är en väldigt könsuppdelad miljö vid föreningens aktiviteter. Vid flera av tillfällena har det endast varit män i lokalen och om det varit både män och kvinnor närvarande har de suttit åtskilt. När det ställts frågor kring detta fenomen har det beskrivits att föreningens lokal är en plats dit i första hand männen och deras söner kommer för att spela spel och diskutera nyheter. Kvinnorna kommer snarare dit då det är särskilda aktiviteter.

Sammantaget dras slutsatsen att föreningens lokal är en plats dit pappor ofta kommer för att umgås, medan mammorna kommer för de aktiviteter som anordnas genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. En slutsats som dragits vid flera deltagande observationer i samband med olika aktiviteter är att de män som är i lokalen ofta har begränsad vetskap om vad som ska ske. Det är inte specifikt för den aktuella agendan för dagen, vilket också bekräftas av olika aktörer (polisen, socialtjänsten, Maria Malmö) som resonerar i linje med denna slutsats. Föräldrarna själva beskriver föreningens lokal som en plats dit männen kommer till för att koppla av och umgås, medan kvinnorna snarare kommer till aktiviteterna för att de är intresserade av den fråga som står på agendan. Oavsett förutsättningarna innebär nyttjandet av föreningen och dess lokal som plattform för aktiviteter att även papporna i målgruppen nås på ett sätt som annars inte sker. Att träffar hålls i samlingslokalen innebär att männen automatiskt blir involverade i de aktiviteter som erbjuds och tar del av den information som presenteras. Flera aktörer har i samtal lyft fram det som positivt att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 når både mammor och pappor och att detta skapar ett särskilt mervärde när det gäller möjligheten att nu ut med samhällsinformation och föräldrastödjande aktiviteter.

"Man har också jobbat mer med papporna också, genom pappagrupper. Att aktivt dra in papporna i aktiviteter också. Det är mammornas roll, papporna vet inte att de får vara med".

En mamma konstaterade att: *"Jag gillar att papporna är med. De behöver lära sig mer om vad som gäller. De behöver få den här informationen av någon annan"*. Även de tillfrågade aktörerna lyfte fram värdet av att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 även når papporna. Följande kommentar summerar vad flera av de tillfrågade konstaterade: *"De når männen. Nyckeln är att gå genom föreningen dit de redan kommer."*

Att utgå från IOGT-NTO:s lokala förening i Rosengård beskrivs också medföra fördelar i termer av en långsiktig hållbarhet i de strukturer som skapas. Vi konstaterade tidigare att företrädare för IOGT-NTO ofta jämför med kortsiktiga projekt som ofta tillskapas, men som begränsad hållbarhet över tid. När det gäller IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är det flera av de tillfrågade som lyfter värdet av att det inte är ett stöd som består av

ett antal träffar, utan att det bygger på en struktur där innehåll skapas över tid efter behov.

"Det som är intressant är att det inte finns något slut, det är inte ett visst antal träffar etc. Det finns något fint och bra. Det är kanske kommunens roll att ha den här typen av informationsträffar, men då finns det ofta något slut".

En av de intervjuade systemaktörerna summerade att "IOGT-NTO är en folkrörelse och det finns en föreningsstruktur. Då är det inte ett projektperspektiv, utan ett långsiktigt perspektiv". På motsvarande tema menade en aktör att föreningens struktur och långsiktiga koppling till det offentliga systemet var avgörande för den förmedling av samhällsinformation som sker:

"Det finns en historia, en struktur med tydliga funktioner och system och ett nätverk och en mångfald av människor med olika professionella kompetenser. (...) Det är människor som förstår svensk förvaltning som kan förmedla en riktig bild av förvaltningen".

När vi summerar resonemangen så här långt konstaterar vi att det är positiv bild som förmedlats av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Denna uppfattning utgår från att tillfrågade aktörer har svårt att nå utlandsfödda föräldrar med samhällsinformation och befintliga föräldrastödsprogram, samtidigt som många föräldrar i denna grupp har ett uppenbart behov av stöd. De tillfrågade föräldrarna beskriver också ett tydligt stödbehov som utgår från två områden – dels ett behov av kunskap och information om det svenska samhället, dels ett behov av kunskap om rättigheter och skyldigheter som grund för att utöva sitt föräldraskap på ett annorlunda sätt än de gjort i sitt hemland. Föräldrarna beskriver värdet av att möta de offentliga aktörerna under andra former än vad de menar har varit fallet tidigare och berörda aktörer beskriver att de genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 nått ut till fler personer än de annars hade gjort. Framgångsfaktorer beskrivs vara den lokala föreningen, föräldracoacherna och den gemensamma lokalen som aktiviteterna utgår från. Dessa tre faktorer bidrar tillsammans till att skapa en förtroendeskapande kontext där föräldrarna får information på sina villkor. Framför allt beskrivs att föreningens sammanhang bidrar till att även papporna blir delaktiga i de föräldraskapsstödande aktiviteterna. Resonemangen kan summeras genom följande kommentar från en person som representerar socialtjänsten i Malmö:

"IOGT-NTO Regnbåge och (föräldracoachen) som nyckelperson är det som är grejen, att man kan bygga upp det här förtroendet. (...) Utan (föräldracoachen) hade vi inte kommit så här långt – förtroende, relation, att de vågar börja lyssna på det vi svarar. Nu hör vi varandra lite bättre. Men det har vi fått jobba med gemensamt. Det har varit a och o att ha den här personen".

4.2 Förändringar som uppstår som följd av föräldrastödet

Så här långt har framställningen främst handlat om frågeställningar som rör villkor för hur arbetet i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 varit organiserat för att skapa trygghet och bygga tilltro genom olika aktiviteter anpassade efter målgruppens behov och önskemål. Målsättningen är sedermera att detta på olika sätt ska stärka målgruppens föräldraförmåga. I samtal med såväl olika aktörer som föräldrar i

målgruppen handlar beskrivningar av insatsernas effekter primärt om bättre samhällsinformation, stärkta nätverk och aktiviteter som i förlängningen bidrar till en stärkt föräldraförmåga genom ökad kunskap om droger och föräldraskap i Sverige.

Ett av de mest framträdande teman som kommit upp i de samtal som förts under utvärderingen är att informationsträffarna ger föräldrarna som deltar i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 en ökad kunskap i termer av hur det svenska systemet fungerar och förutsättningar för föräldraskap i Sverige. Detta beskrivs i förlängningen minska den känsla osäkerhet och otrygghet som föräldrarna ofta uppger sig känna i sitt föräldraskap. *"Man känner sig mer avslappnad. Här man lär känna samhället, blir tryggare"*. Tydliga teman i beskrivningarna från både aktörer och föräldrar är att föräldrar får en möjlighet att bygga nätverk, både med andra föräldrar och med offentliga och idéburna aktörer, och att aktiviteterna hjälper föräldrar att få kontroll över sin situation genom ökad kunskap om föräldrars skyldigheter och rättigheter.

"Jag kom till ett nytt land och jag fick mer information. (...) Mer information behöver man ha för att bli en stark mamma. Jag är stor skillnad från när jag kom hit. Innan kunde jag inte svenska, jag förstod inte kulturen här. Nu är jag bättre".

På många sätt motsvarar resonemangen den modell för föräldraskapsstöd i Sverige som utvecklats av BRIS och som syftar till att utrikesfödda föräldrar ska få mer information om områden som är viktiga för familjelivet i Sverige och därmed kunna känna sig tryggare i sitt föräldraskap²³. Den främsta skillnaden mellan IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 och Föräldraskap i Sverige är att den senare är manualbaserad och utgår från fem träffar under 2,5 timmar utifrån givna teman. Föräldrar tillsammans 2.0 har tidigare beskrivits som ett föräldrastöd som är mer behovsstyrt och som inte har givna ramar. IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har även använts som plattform där Malmö stad har genomfört föräldrautbildningen Föräldraskap i Sverige vid tre tillfällen, en gång för 8 mammor²⁴, en gång för 17 mammor och en gång där 21 pappor deltog.

Som en del av utvärderingen genomfördes en enkätundersökning i samband med aktiviteter inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Totalt besvarade 41 personer besvarat enkäterna som bestod av både flervalsfrågor samt fritextfrågor. Av de 41 personerna har sedan 34 personer besvarat de frågor som rör den förändring som Föräldrar tillsammans 2.0 har bidragit till hos dem. Frågeställningarna är ställda utifrån de målsättningar för IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 som presenterades tidigare och som utgår från en ökad kunskap om droger och missbruk, om psykisk ohälsa och NPF-diagnoser och samhället samt ett ökat föräldraengagemang och utökade nätverk.

Av tabellen nedan framgår att de föräldrar som besvarat frågorna i undersökningen generellt svarat att aktiviteterna har bidragit till en ökad kunskap på de områden som efterfrågas. Mest positiva är föräldrarna, och då särskilt kvinnorna, till en ökad kunskap om droger, om samhället och vilket stöd som finns att få samt om socialtjänsten.

---

²³ <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/unga-som-begar-brott/exempel-brottsforebyggande-metoder/foraldraskap-i-sverige/>

²⁴ Eftersom detta var under covid-19-pandemin fick det inte vara fler än 8 deltagare.

TABELL 1. RESULTAT FRÅN ENKÄTUNDERSÖKNING TILL FÖRÄLDRAR SOM TAGIT DEL AV FÖRÄLDRASTÖD INOM IOGT-NTO FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0.

Har Föräldrar tillsammans 2.0 gett dig:			
ökad kunskap om psykisk ohälsa?	3,55	3,57	3,56
Har Föräldrar tillsammans 2.0 gett dig:			
ökad kunskap om vilket stöd som finns att få vid behov?	4,00	4,09	4,06
ökad förståelse för socialtjänsten som organisation och deras arbete för barn och ungdomar?	4,00	4,22	4,14
ökad kunskap om hur man kan söka hjälp och stöd från socialtjänsten?	3,92	4,05	4,00
ökad förståelse för polisen och deras arbete för barn och ungdomar?	4,27	3,83	3,97
ökat förtroende för polisen?	3,73	3,77	3,76
ökad kunskap om hur man kan söka hjälp och stöd från polisen?	3,75	3,83	3,80

Svaren på enkätfrågorna går i linje med de beskrivningar som lämnats i samtal om IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. I dessa samtal ligger fokus särskilt på att aktiviteterna bidrar till en stärkt föräldraförmåga genom en ökad information till föräldrar om hur det svenska samhället fungerar. Ett perspektiv som lyfts upp av föräldrar som särskilt viktigt är de rättigheter och skyldigheter som man har som förälder i Sverige. Specifikt poängteras betydelsen av en ökad kunskap om förutsättningar för socialtjänstens omhändertagande av barn och innebörden av en orosanmälan. "Jag har lärt mig mycket när socialtjänsten var här". En observation har varit att frågor från föräldrar om just omhändertaganden har varit särskilt vanliga vid de aktiviteter som genomförts under våren. Behovet av kunskap kring detta illustreras även av en företrädare från socialtjänsten på följande sätt:

"Efter LVU-kampanjen är det just den somaliska gruppen som har mer drastisk rädsla. Det är mycket fokus på omhändertagande. Nu har vi haft möjlighet att komma hit från socialtjänsten. Vi har försökt avdramatisera genom att ge korrekt information om vad som händer. Rädslan har varit det värsta, jag har hört om föräldrar som inte vågar sätta gränser för sina barn. Föräldraförmågan stärks genom gränsdragning. I de somaliska föreningarna, kan jag se att rädslan har varit starkare och då måste man få förtroende att komma och berätta".

Även i samtal med föräldrar har en rädsla för och följaktligen brist på gränsdragning varit tydliga teman. *"Ingen har kunskap om att vara förälder i Sverige. Vi lär oss mycket genom att komma hit"*, berättade en förälder. En mamma beskrev sedan värdet av den information hon fått genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 på följande sätt: *"Jag har aldrig kontrollerat mina barns fickor, det gör jag nu. Jag hade tillit till mina barn. Jag trodde aldrig att de skulle gömma något"*. Sammantaget förmedlas en tydlig bild från föräldrarna om att deras föräldraförmåga stärks genom att de får information om tecken på substansbruk och gängkriminalitet samt om strategier för att bemöta deras barn.

Framför allt rapporteras om en förändrad maktbalans i familjerna som följd av aktiviteterna inom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Många föräldrar har berättat om de utmaningar som kommer av att de själva haft bristande språkkunskaper, inte minst i förhållande till sina barn. Ungdomarna beskrivs ofta ha använt denna bristfälliga kunskap om socialtjänsten och orosanmälningar i dialogen med föräldrarna. Värdet av de information de fått beskrivs bland annat på följande sätt:

"De kvällarna som socialen var här och berättade om hur vi ska sätta gränser var bra. Man blir van på ett annat sätt. Innan var vi rädda för att prata med socialen. Det är vi inte nu. Vi har fått info om föräldrabalken, våra rättigheter och skyldigheter".

"Jag tycker att det är viktigt att fånga våra ungdomar. Jag kommer till områdespolisen. Innan var alla poliser samma för mig. Det var viktigt att lära om myndigheter och lära om hur de tar barnen, av vilken anledning de tar barnen. Vi hörde att de gjorde det, men jag lärde mig mycket om det".

Styrkan i att kunna dra gränser som en följd av ökad kunskap om lagstiftning och föräldrarollen i Sverige är ett av de tydligaste mervärdena som föräldrar återger i samtal under utvärderingen. Ett exempel är en mamma som berättade att: *"(Mitt barn) sa 'jag ringer polisen på dig'. Då sa jag 'ja, gör det så får vi se vem som blir straffad. Här, du får låna min telefon'. Innan var vi rädda för barnen, det är vi inte nu"*. Bättre förutsättningar för gränsdragning och en i förlängningen förbättrad relation mellan föräldrar och barn är följaktligen ett av de främsta resultaten som beskrivs från IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. *"Vi vet att vi kan säga nej om det behövs"*.

I enkäten till föräldrarna ställdes en avslutande fråga om huruvida IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har gjort att föräldrarna har ändrat sin föräldrastil. Av de 33 personer som besvarade frågan var det tre fjärdedelar (74 procent) som svarade att så var fallet. Av tabellen nedan framgår också att de män (77 procent) som besvarade frågan var mer positiva till en ändrad föräldrastil än kvinnor (64 procent).

TABELL 2. RESULTAT FRÅN ENKÄTUNDERSÖKNING TILL FÖRÄLDRAR SOM TAGIT DEL AV FÖRÄLDRASTÖD INOM IOGT-NTO FÖRÄLDRAR TILLSAMMANS 2.0.

Har IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 gjort att du har ändrat din föräldrastil?						
	Kvinnor		Män		Totalt	
Totalt antal svar	11	100%	22	100%	33	100%
Varav						
Ja	7	64%	17	77%	24	74%
Nej	4	36%	5	23%	9	26%

En av målsättningarna med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är att stärka de berörda föräldrarnas nätverk. Att verksamheter bidrar med utveckling i detta avseende är något som särskilt framkommer i samtal med de olika aktörer som vidtalats. En av de poliser som tillfrågades lyfte särskilt upp de stärkta relationerna mellan föräldrarna som ett av de främsta mervärdena: *"Då hoppas jag att de får med sig något som gör att de blir vaksamma hemma, pratar med andra föräldrar, inte skäms för att det finns problem med barnen, att inte känna skam"*. Även föräldrar lyfter fram de utvecklade relationerna som en vinst: *"Det är stor skillnad. Innan ville ingen säga något. Med tiden har folk börjat öppna upp sig och vågat prata med varandra och ge stöd till varandra. Det är stora skillnader"*. Det handlar både om relationerna till andra föräldrar och om de nätverk som skapas mellan föräldrar och de aktörer som återkommande besöker IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0: *"Misstänksamheten finns, men om man lär sig mer minskar det. Det är dubbelt, alla är rädda för det främmande"*. Följande kommentar från en av de föräldrar som deltagit vid flera av de aktiviteter som genomförts under den tid som utvärderingen genomförts får summera en av de tydliga uppfattningar som förmedlats: *"Alla vinner på det. Vi får mer information, vi samarbetar så att vi kan skydda våra barn så att de inte hamnar i kriminalitet och droger"*.

5 SUMMERANDE KOMMENTAR

Tranquist Utvärdering har fått i uppdrag av IOGT-NTO att utvärdera den verksamhet som bedrivits i Malmö inom föräldrastödet IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Uppdraget har inneburit att under våren 2024 genomföra en utvärdering med syfte att skapa kunskap och lärande om hur IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö fungerar och vilka effekter som skapas av föräldrastödet. Utvärderingen har finansierats av Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

5.1 Bakgrund till föräldrastödet

IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 drivs av IOGT-NTO genom den lokala föreningen IOGT-NTO Regnbåge i Rosengård i Malmö. Verksamheten startade i Rosengård under 2019 och sedan 2022 bedrivs verksamheten även i Holma/Kroksbäck. I Malmö deltar nu ca 450 föräldrar i de aktiviteter som anordnas. Under 2023 startades IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 upp i Stockholm, Eskilstuna och Jönköping och under 2024 har verksamhet etablerats i Örebro och Nässjö.

Idén bakom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 kommer av att unga vuxna som tidigare själva använt droger och varit inne i kriminalitet i samtal med IOGT-NTO att det fanns ett stort behov stöd och hjälp till föräldrar att förstå det svenska samhället, information om vart man vänder sig för att få stöd, råd och hjälp, föräldrarollen och barnuppfostran i Sverige och vad som händer på gatan med droger och kriminalitet. Eftersom detta relaterar till IOGT-NTO:s värdegrund, med en kärna som utgår från substansbruk och de samhälleliga konsekvenserna av detta, utvecklades IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Fokus ligger på att genom föräldraträffar, informations- och dialogmöten samt stödsamtal och stöd vid myndighetskontakter stärka föräldraförmågan hos föreningens medlemmar. Utgångspunkt för verksamheten ligger i föreningen, en lokal och föräldracoacher med ansvar för arbetet. IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är därefter integrerat i föreningens IOGT-NTO Regnbåges bredare arbete med familjeinriktade aktiviteter.

5.2 Utmaningar att erbjuda ett ändamålsenligt föräldrastöd

Tidigare forskning har dokumenterat de svårigheter som finns med att rekrytera utlandsfödda föräldrar till befintliga föräldrastödsprogram, samtidigt som många föräldrar i denna grupp har ett uppenbart behov av stöd. En grupp som särskilt identifierats är den svensk-somaliska gruppen där föräldrar beskrivs uppleva sitt föräldraskap i Sverige som en omorientering med ett omfattande behov av stöd. Stödbehovet härleds till två tätt sammankopplade områden – dels i att orientera sig och bli delaktiga i det svenska samhället, dels att utöva sitt föräldraskap på ett kulturellt annorlunda sätt än de gjort i Somalia. Osman m fl har genomfört flera studier med denna inriktning med utgångspunkt i det arbete som framför allt bedrivits i Borlänge med fokus på föräldrar födda i Somalia²⁵. I denna forskning konstateras att den information föräldrarna hade fått från myndigheter när de var nyanlända ansågs vara mycket bristfällig och i det skedet inte relevant. Samhällsinformation fick de ofta från andra somalier som hade varit i landet under en längre period. Denna information

---

²⁵ Osman, F (2017) *Ladnaan. Utvärdering av ett kulturellt anpassat föräldrastödsprogram till somaliskt födda föräldrar*. Karolinska institutet; 2017; Osman F, Flacking R, Schön U-K, Klingberg-Allvin M A (2017) "Support Program for Somali-born Parents on Children's Behavioral Problems". I: *Pediatrics*. Vol: 139(3); Osman F et al (2021) "Impact of a culturally tailored parenting programme on the mental health of Somali parents and children living in Sweden: a longitudinal cohort study". I: *BMJ Open*.

kunde vara missledande eller osann, vilket grundade sig i en utbredd okunskap och socialt utanförskap i den somaliska gruppen enligt respondenterna. Deltagarna upplevde en saknad av det som var välkänt, men framför allt ett kollektivt system där familj och vänner gemensamt tar ansvar för barnen. Föräldrarna beskrev hur barnen integrerades lättare i det svenska samhället, vilket inte sällan inneburit att barnen också har blivit en slags informationskanal till föräldrarna. Barnen lärde sig språket snabbare än föräldrarna och blev ofta tolkar till sina föräldrar. Detta uppgavs orsaka en maktförskjutning i relationen mellan föräldrar och barn. Flera föräldrar berättade hur maktkonflikter kunde uppstå och ibland leda till att barnen hotade föräldrarna att anmäla dem till sociala myndigheter om de inte fick som de ville. Föräldrarna upplevde att de saknade kunskap om socialtjänstens arbete och vilka regler som ligger till grund för omhändertagande av barn. De såg ett tydligt behov av att klargöra och samtidigt avfärda den desinformation som somaliska föräldrar kan ha kring socialtjänst och polis.

Sammantaget har Osman m fl konstaterat i sin forskning att det finns särskilda utmaningar som migrationen medför i föräldraskapet. Det finns ofta en stark vilja hos föräldrar i den somaliska gruppen att modifiera sitt föräldraskap, men det saknas ett ändamålsenligt stöd från samhället. Det stöd som efterfrågas handlar särskilt om anpassad samhällsinformation, insatser för en stärkt relation mellan föräldrar och barn samt ett stöd i föräldraskapet med äldre barn.

5.3 Mervärden med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0

När resultaten från utvärderingen av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 summeras kan vi konstatera att det finns en stor samstämmighet med den forskning som tidigare genomförts kring föräldraskapsstödande program riktade till utrikesfödda föräldrar, specifikt med ursprung i Somalia. Att offentliga aktörer har svårt att hitta och nå ut till vissa grupper, och särskilt den svensk-somaliska gruppen, med sina insatser återkommer ofta i samtal med olika aktörer kring IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. Utmaningen är att finns en flora av olika insatser för föräldrar, men att alla grupper inte nås av de erbjudanden som finns. Detta beskrivs bero på en brist på kunskap hos målgruppen om de insatser som finns, men framför allt en bristande tillit till samhällets olika aktörer.

Som kontrast till ordinarie insatser beskrivs ett särskilt mervärde med IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 vara att de når den svensk-somaliska gruppen, som följaktligen beskrivs som särskilt svår att nå. Genom föräldracoacherna och den gemensamma lokalen där aktiviteter genomförs bidrar IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 till att skapa en legitimitet för de offentliga aktörerna att möta den svensk-somaliska gruppen. Detta är en av de centrala framgångsfaktorer som förmedlas, där IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 blir ett komplement som förstärker ordinarie föräldraskapsstödande insatser. En representant för Malmö stad summerade resonemanget på följande sätt:

"Det är viktigt för oss att kunna tänka utanför oss. Vi måste tänka att likvärdighet inte är att ha en insats, utan hur vi når dem. Vissa delar fångar vi upp, andra inte. Där kan IOGT-NTO komplettera det vi gör och vi kommer dit och bedriver insatser hos dem. Då blir det ett kompetent till den offentliga delen".

Kärnan i resonemangen blir att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 inte ska ses som ett alternativ till de ordinarie insatserna, utan som en arena för de offentliga aktörerna att på ett mer ändamålsenligt sätt i samverkan nå ut med sina insatser till en grupp som de annars inte når: *"Vi ser att vi i vårt arbete med att tillgängliggöra våra insatser måste samverka med många olika aktörer, där alla bidrar med sitt värde. Vi skapar ett värde om vi gör saker ihop"*. Ett exempel på hur detta fungerat i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 är att tillfrågade poliser samstämmigt beskriver att de genom föräldrastödet når föräldrar med samhällsinformation om t ex lagar och samhällsutveckling som de annars bara får indirekt via andra mediekanaler.

Sammantaget är det tydligt att de tillfrågade aktörerna uppfattar att IOGT-NTO Regnbåge genom IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 fungerat som en mellanhand, en intermediär, för att nå en grupp vuxna och deras barn som man annars inte hade nått. Mervärdet av detta uppstår då de svensk-somaliska föräldrarna beskrivs sakna en grundläggande kunskap om frågor som t ex rör droger och föräldraskap i Sverige.

En av de aspekter som bidragit till att lägga grund för förtroendeskapande möten mellan föräldrar och offentliga aktörer är föräldracoacherna i IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0. De har genom sin förankring i gruppen och kunskap om det offentliga systemet kunnat fungera som en länk mellan föräldrarna och de offentliga aktörerna. IOGT-NTO Regnbåge och den gemensamma lokal som utgör grunden för de aktiviteter som genomförs har också varit avgörande för att skapa en trygghet och att möten ägt rum. Många föräldrar har betonat vikten av att lokalen i Rosengård är en trygg plats dit de kommer för att umgås som en del av föreningens ordinarie aktiviteter. Det har även bidragit till ett IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 automatiskt har nått både kvinnor och män. Detta ska ses i ljuset av att verksamheter som riktar sig till utrikesfödda föräldrar ofta har svårt att nå pappor.

Föräldrarna har under utvärderingen beskrivit ett tydligt stödbehov som utgår från två områden – ett behov av kunskap och information om det svenska samhället samt ett behov av kunskap om rättigheter och skyldigheter som grund för att utöva sitt föräldraskap på ett annorlunda sätt än de gjort i sitt hemland. Både föräldrar och olika aktörer beskriver att effekter av IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 primärt handlar om att föräldrarna får bättre samhällsinformation, stärkta nätverk och i förlängningen en stärkt föräldraförmåga genom ökad kunskap om droger och föräldraskap i Sverige. Föräldrarna lyfter särskilt fram vikten av en ökad kunskap kring föräldrars rättigheter och skyldigheter i Sverige. Särskilt viktig är en ökad kunskap om förutsättningar för socialtjänstens omhändertagande av barn och innebörden av en orosanmälan.

Sammantaget förmedlas en tydlig bild från föräldrarna om att deras föräldraförmåga stärks genom att de får information om tecken på substansbruk och gängkriminalitet samt om strategier för att bemöta deras barn. Framför allt beskriver de att maktbalansen i familjerna ändras genom den ökade kunskapen. Många föräldrar har berättat om de utmaningar som kommer av att de själva haft bristande språkkunskaper, inte minst i förhållande till sina barn. Tydligare gränsdragning och i förlängningen en förbättrad relation mellan föräldrar och barn är följaktligen ett av de främsta resultaten som beskrivs från IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0.

5.4 Föräldrastödets koppling till den nationella strategin

I arbetet med att utveckla föräldraskapsstödet finns många aktörer på olika nivåer med ansvar och möjligheter. För att bidra till detta arbete har en nationell strategi för

föräldraskapsstöd tagits fram. Tanken är att denna strategi ska fungera som ett grundläggande ramverk för föräldraskapsstödet samt ge inspiration i de olika aktörernas arbete. Strategin innehåller tre målområden, där ett område handlar om ett *tillgängligt stöd*. Det finns utmaningar att nå alla föräldrar med de insatser som erbjuds. Därför finns ett fortsatt behov av att göra föräldraskapsstödet mer tillgängligt, till exempel genom att stödet erbjuds på fler och nya arenor samt att det utvecklas fler former av stödinsatser jämfört med i dag. Föräldrar har olika behov, möjligheter och förutsättningar vilket behöver avspeglas i de insatser som erbjuds. Ett erbjudande om stöd behöver uppfattas som relevant och vara praktiskt möjligt för föräldern att ta emot, något som ibland kan innebära att stödet behöver anpassas både efter barns och föräldrars särskilda behov. Det finns föräldrar som inte söker sig till de traditionella arenorna för stöd som öppen förskola och föräldragrupper. För föräldrar med lite äldre barn, framför allt med barn i tonåren, finns inte heller samma självklara arenor som fanns när barnen var mindre.

I strategin konstateras också att det *universella stödet*, d v s insatser som erbjuds alla föräldrar i ett i första hand förebyggande syfte, är en viktig del av ett strategiskt arbete med föräldraskapsstöd. Universellt föräldraskapsstöd är förhållandevis billigt och lättillgängligt och den största effekten uppnås med små förebyggande universella insatser riktade mot hela befolkningen jämfört med stora åtgärdande insatser mot ett fåtal i högriskgrupperna. Det universella stödet kan förväntas förhindra det stigma som finns för att söka stöd och fungera som en ingång till mer intensiva och riktade program, särskilt om alla dessa program uppfattas vara sammanhängande insatser. För att ha en långsiktig befolkningspåverkan måste en tillräcklig mängd av föräldrar omfattas av stödet. Därför behöver mer uppmärksamhet ges för att engagera de delar av befolkningen som traditionellt har varit svårare att nå och minska hindren som kan upplevas för att delta i föräldraskapsstödsinsatser. Detta tillvägagångssätt kallas *proportionell universalism*. Det primära målet för universellt stöd bör alltså inriktas på att öka rekrytering och engagemang av familjer i föräldraskapsstöd.

5.5 Slutord från utvärderingen

Mot bakgrund av utgångspunkterna i den nationella strategin för föräldraskapsstöd kan IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 ses som en relevant insats som bidrar till ett förstärkt universellt föräldraskapsstöd för svensk-somaliska föräldrar.

I utvärderingen beskrivs ett behov av en universell insats som utgår från den utmaning som finns i att många aktörer inte hittar fram till föräldrar i alla utsatta grupper. Det gör också att det finns en kunskapsbrist om det svenska samhället, inte minst när det gäller föräldraskap i Sverige. Detta medför ett behov av särskilda universella insatser för föräldrar i den svensk-somaliska gruppen med inriktning på stöd och hjälp att förstå det svenska samhället, föräldrarollen och barnuppfostran i Sverige samt vad som händer på gatan med droger och kriminalitet.

Sådana insatser kan och behöver då möjliggöras av organisationer som kan vara en förtroendeskapande brygga mellan aktörerna och föräldrarna. En av de återkommande synpunkterna som förmedlats av olika aktörer är att IOGT-NTO Föräldrar tillsammans 2.0 har gjort att det skapats en tillit till de aktörer som bjuds in, vilket lägger grunden till en annan relation mellan parterna. Grunden för detta beskrivs ligga i att aktörerna bjuds in av föräldracoacherna till den lokala föreningens lokal, vilket skapar ett förtroende i mötet som annars ofta saknas.

REFERENSER

- Bernard, H R (2011) "Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches". I: *American Journal of Industrial and Business Management*. Vol. 9(11).
- Emerson, R M & Fretz, R I & Shaw, L L (2011) *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Chicago: University of Chicago Press.
- Folkhälsomyndigheten (2022) *Stödja ett fortsatt utvecklingsarbete i barnhälsovården. Återredovisning av regeringsuppdrag*.
- Glesne, C & Peshkin, A (1992) *Becoming qualitative researchers: An introduction*. White Plains: Longman.
- Hammersley, M & Atkinson, P (2007) *Ethnography: Principles in Practice*. London: Routledge.
- Kearney, C A & Graczyk, P (2014) "A response to intervention model to promote school attendance and decrease school absenteeism". I: *Child & Youth Care Forum*. Vol. 43(1).
- Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. SFS 2018:1197.
- Länstyrelsen i Örebro län (2023) *Att lyckas med föräldraskapsstödjande arbete – Ett metodstöd för kommuner*. 2023:5.
- Osman, F (2015) *Somali-born parents' experiences and needs for parenting support programmes*. The 12th Somali Studies International Association Congress in Helsinki, Finland, 19–23 August 2015.
- Osman, F (2017) *Ladnaan. Utvärdering av ett kulturellt anpassat föräldrastödsprogram till somaliskt födda föräldrar* [Doktorsavhandling, omfattande sammanfattning]. Stockholm: Karolinska institutet.
- Osman F et al (2017) "Support Program for Somali-born Parents on Children's Behavioral Problems". I: *Pediatrics*. Vol. 139(3).
- Osman F et al (2021) "Impact of a culturally tailored parenting programme on the mental health of Somali parents and children living in Sweden: a longitudinal cohort study". I: *BMJ Open*.
- Pawson, R & Tilley N (2004) *Realist Evaluation*. New York: Sage.
- Ranstorp, M & Ahlerup, L (2023) *LVU-kampanjen. Desinformation, konspirationsteorier, och kopplingarna mellan det inhemska och det internationella i relation till informationspåverkan från icke-statliga aktörer*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- RISE (2021) *Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?* Stockholm: RISE.
- Socialdepartementet (2018) *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. S2018.013
- Socialdepartementet (2023) *Uppdrag att betala ut och följa upp statsbidrag för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser*. S2023/02124.
- Spradley, J (1980) *Participant Observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Strauss, A. & Corbin, J (1998) *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. New York: Sage Publications.